

Z rimskega srečanja s tajnikom KPI Natto

Postopek usklajevanja zakonske zaščite moramo čimprej premakniti z mrtve točke!

Nesprejemljivi poskusi vsiljevanja omejenih rešitev izven okvira celovitosti
Predlog podtajnika Amata o zgolj finančni podpori kulturnim ustanovam
je v nasprotju z mednarodnimi obveznostmi Italije in beograjskimi obljubami ministrskega
predsednika Craxija - Pobude KPI in slovenske manjšine

O položaju, nastalem po nedavnem srečanju enotne slovenske delegacije s podtajnikom v predsedstvu vlade Amatom, je stekla podrobna razprava na srečanju, ki ga je sklicalo partijsko vodstvo v Rimu, na sedežu poslanske skupine KPI v Montecitoriu.

Šlo je najbrž za eno izmed najpomembnejših srečanj na vrhu ene izmed odločujočih demokratičnih strank, kar jih pomni zgodovina zadnjih desetletij.

Prisotni so bili: generalni sekretar KPI Alessandro Natta, ki je srečanje sklical in vodil, poleg njega pa še predsednik

senatne skupine KPI Ugo Pecchioli, podpredsednik in tajnik poslanske skupine KPI Minucci in Pocchetti, član senatne komisije za ustavna vprašanja Taramelli, član direkcije KPI, zadolžen za manjšinska vprašanja Gouthier, parlamentarci KPI iz naše dežele - sen. Jelka Grbec, sen. Battello ter poslanci Cuffaro, Baracetti in Gasparotto, deželni tajnik KPI Roberto Viezzi, pokrajinski tajniki KPI iz treh pokrajin, kjer živijo Slovenci - Poli, Redivo in Travanut, za deželno slovensko komisijo KPI pa njen predsednik Miloš Budin in člani Edvin Švab, Boris Iskrá, Stojan Spetič in Ivo Paljavec.

Trenutni položaj Slovencev v Italiji in nekaj uvodnih misli je podal deželni tajnik **Roberto Viezzi**. Med drugim je omenil že prvi poskus vsiljevanja omejenih in nesprejemljivih rešitev, ko je minister za dežele Vizzini razposlal neuradni vladni osnutek, ki je bil zelo podoben demokršćanskemu, a so ga kljub temu zavračale tudi sredinske nacionalistične sile ter laični stranki PLI in PRI. Sedaj se je Vizzini odpovedal oblikovanju vladnega osnutka, za katerega si je vzel skoraj dve leti. Poročevalec Garibaldi se prav tako odpoveduje dolžnostim. V teku je nova kampanja proti sami zamisli o zaščiti Slovencev, ki je posebno glasna v Trstu, tudi zaradi najnovejših političnih ravnotežij.

V tem okviru se je torej pojavil podtajnik Amato, Craxijev najožji sodelavec, in dejal, da vladna večina ni sposobna zagotoviti odobritve celovitega zaščitnega zakona. Zato je Amato predlagal, naj bi se Slovenci zadovoljili, namesto zaščite, s finančno podporo nekaterim kulturnim ustanovam, da bi tako izkoristili 35 milijard, katere namenja

KPI za pospešitev sprejemanja zakona o zaščiti Slovencev

Za KPI je odobritev globalnega zaščitnega zakona za slovensko manjšino v Italiji neodložljiva, saj predstavlja ustavno dolžnost, ki je bila potrjena tudi z mednarodnimi dogovori.

Škandalozno je, da se petstrankarska koalicija in državna vlada še naprej skušata izogniti rešitvi tega vprašanja demokracije in državljanskih pravic ker sta nesposobni premostiti ozka gledanja, ki izvirajo iz zgrešenega pojmovanja državne enovitosti, birokratske negibnosti in volilnih zadržkov na nekaterih obmejnih področjih.

Parlamentarni iter zakonskih osnutkov za zaščito slovenske manjšine je ustavljen v senatu po jasni odgovornosti vlade. Nujno je, da se stvari takoj spremenijo s pobudami političnih sil in parlamentarnih skupin za čim hitrejšo razpravo in odobritev zakona. Po mnenju KPI je škodljiv vsak poskus, da se zmanjša obseg tega demokratičnega dejanja z ločeno obravnavo posameznih poglavij, kot je lahko reševanje finančnih problemov slovenskih kulturnih ustanov (ki so v hudi stiski ravno zaradi zamude v odobritvi globalnega zaščitnega zakona).

Teh posebnih vprašanj se namreč ne more rešiti ločeno od urejanja splošnega položaja, v katero je vključeno priznanje slovenske skupnosti v videmski, goriški in tržaški pokrajini kot družbene formacije s posebnimi značilnostmi, ki je kot tako pravni subjekt sklopa norm organske zaščite njenih jezikovnih, kulturnih, šolskih in družbeno-gospodarskih posebnosti, brez diskriminacij glede na kraj naselitve ali drugih kriterijev številčnosti v primerjavi z večinskim prebivalstvom.

KPI želi podčrtati nujnost, da se takšno organsko rešitev najde pred koncem mandatne dobe, tako da se v prizadevanju za pospešitev parlamentarne procedure vključijo bodisi demokratične ustavne sile, kot sama slovenska manjšina s svojimi enotnimi predstavništvii in nastopi.

manjšinski zaščiti finančni zakon.

Položaj je sedaj nevzdržen. Potrebno je, da KPI obnovi in okrepi pobude, da bi prišlo do obravnave obstoječih zakonskih osnutkov. KPI naj se zavzame za čimprejšnjo uskladitev besedil, pri čemer bodo najbrž potrebne tudi koncesije, vendar se je treba o tem predhodno dogovoriti z enotno delegacijo slovenske manjšine.

Viezzi je še poudaril misel, da ne gre za enega izmed tolikih problemov poveljne Italije, pač pa za prednostni problem uresničevanja ustave in mednarodnih obveznosti.

V imenu slovenske komisije je spregovoril njen predsednik **Miloš Budin**. Poudaril je, da večji del Slovencev zauja partiji in si od nje pričakuje učinkovitejšega nastopa za zaščito njihovih pravic, kar predstavlja veliko pa čeprav častno odgovornost.

Med Slovenci je zaslediti tudi trenutke zagrenjenosti in razočaranja ob spoznanju, da se stvari še vedno ne premaknejo z mrtve točke. To skušajo izkoristiti oblasti, kar priča Amatova ponudba ter pritisk na manjšino v zvezi s stisko slovenskega gledališča.

Amatov predlog o «kulturno finančni» zaščiti je v bistvu prevara in jo moramo kot tako ožigosati. KPI poudarja, da ne moremo dopustiti, da bi o naših zadevah odločali v okviru petih strank vladne koalicije, saj gre za ustavne in mednarodne obveznosti, teh pa ni mogoče vezati na trenutne koalicije.

Budin je zato še enkrat poudaril nujnost, da se ohrani in podčrta celovitost zahtevane zaščite in v tem okviru spomnil na pobude, ki so bile dogovorjene med zadnjim obiskom tov. Natta v Trstu,

ko se je srečal s slovensko komisijo.

Furlanija - Julijska krajina, je zaključil Budin, je bila zadnje čase deležna pomembnih ukrepov, od tržaškega finančnega paketa do zakonov o ponovnem finansiranju popotresne obnove ter osimskih sporazumov, kakor tudi nastajajočega zakona o mejnih področjih. Gre za skupek ukrepov, ki pričajo o veliki pozornosti, ki jo parlament in vlada, ter tudi stranke, posvečajo naši deželi in razmeram na vzhodni meji. Nedopustno je, prav zato, da se zatika samo pri vprašanju slovenske manjšine, njenih ustavnih pravic in svoboščin.

Takoj za Budinom je povzel besedo **Natta**. Dejal je, da je položaj, žal, dovolj jasen. Priča smo neuresničevanju ustavnih in mednarodnih obveznosti, kar je tembolj obsodbe vredno, ker se Italija v tem drži načela dvojne mere.

V Dolini Aoste in na Južnem Tirolskem je zaščita manjšin dosegla izredno visoko raven, zato pa je tembolj kričeče nesorazmerje z ravnanjem, ki so ga deležni Slovenci. To nesorazmerje je še hujše, če vzamemo v poštev mednarodne obveznosti, ki jih je Italija sprejela v Osimu.

Natta je zatem izrazil obžalovanje, da so pobude KPI doslej naleteli na gluha ušesa. Povedal je, kako je opozoril na nerešena vprašanja Slovencev tudi predsednika republike Cossigo in ga opozoril na nevarnosti, ki jih spodbuja nastajajoči položaj. Podobno je Natta opozoril jugoslovanske voditelje, katerim je predočil nujnost večje zavzetosti za svoje manjšine na tujem in italijansko na lastnem ozemlju.

Natta se je dobro spomnil svojega predlanskega srečanja z enotno delega-

cijo. Tedaj je posvaril Slovence, naj ne gojijo utvar glede vladnega zakonskega osnutka. V zgodovini italijanskega parlamenta je vlada z napovedjo lastnega osnutka samo preprečila obravnavo določene problematike, nikoli pa ni prispevala k rešitvi.

Tu se je Natti utrnila polemična misel o tem, kako je KPI zadnje dni na zatožni klopi zaradi madžarskih dogodkov izpred 30 let. Najostrejša pa je polemika iz vrst tistih strank, ki že 40 let nočejo rešiti tako preprostega demokratičnega problema, kot je zaščita slovenske manjšine.

Natta se je zavzel za uresničitev vseh dogovorjenih ukrepov, predvsem pa je izrazil mnenje, da je treba zavreči poskus siljevanja omejenih rešitev, ki bi pod krinko postopnosti v resnici postale trajne in dokončne. Če je potrebno bo KPI organizirala manifestacije na trgih.

Z Natto se je strinjal predsednik senatorske skupine **Pecchioli**. Ugotovil je, da Craxi sam sebe postavlja na laž, ko je pred dvema letoma v Beogradu obljubil takojšnjo odobritev zaščitnega zakona, sedaj pa te obveze preklicuje njegov najožji sodelavec, podtajnik Amato.

Pecchioli je seznanil prisotne s pisomom, ki ga je poslal predsedniku senata Fanfaniju in odgovoril, v katerem ga Fanfani seznanja s pobudami, da bi razpravo o zaščitnem zakonu spravili z mrtve točke.

Če vlada ne bo razčistila zadeve v komisiji, bo komunistična skupina zahtevala o tem javno razpravo v parlamentarni avli.

Po krajšem posegu poslanca **Baracetija** je orisala bitko komunistov v senatu tovarišica **Jelka Grbec**. Opozorila je prisotne, da bi vsako popuščanje bilo nesprejemljivo in zgodovinsko usodno. Žal je bilo v zadnjih mesecih slišati tudi pozive k popuščanju.

Tudi poslanec **Cuffaro** se je strinjal, da je vsa zadeva zaspala zaradi neupravičenega čakanja na vladni zakonski predlog, ki ga od nikoder ni in ne bo. Odbiti moramo poskuse tistih, ki bi radi izsiljevali z nenehnim nižanjem ravni možne zaščite. Odbiti je treba tudi izsiljevanje s finančno stisko slovenskih kulturnih ustanov. To je mogoče reševati ločeno, v okviru popravkov k zakonu za mejno sodelovanje, ki je v zbornici tik pred odobritvijo.

O razmerah v senatni komisiji za ustavna vprašanja je poročal tudi sen. **Taramelli**, ki je osebno angažiran v bitki za slovensko manjšino.

Vrsto konkretnih operativnih pobud je predlagal **Boris Iskra**, ki je bil mnenja, da se mora KPI iskreno soočiti s socialisti in preveriti njihovo resnično pripravljenost sodelovati pri reševanju našega manjšinskega vprašanja.

Edvin Švab je govoril o svojih osebnih, dokaj neugodnih občutkih s srečanja, medtem ko je **Stojan Spetič** pouda-

Zelena luč za usklajevalni postopek

Pobuda KPI je že obrodila prve sadove. Na poziv voditelja senatne skupine KPI Pecchiolija je posegel tudi predsednik senata Fanfani pri prvi komisiji za ustavne zadeve. Ta je imela sejo prav v četrtek, ko je sklenila, da bo obnovila usklajevalni postopek združevanja besedil zaščitnih zakonov. Podtajnik Amato je sicer vztrajal pri načelu postopnosti, vendar se je moral vdati po nastopu sen. Jelke Grbec. Obljubil je, da bo vlada poslala svojega predstavnika v ožji odbor za usklejevanje besedil.

Upati je, da vladni predstavnik ne bo metal polen pod noge in da bo mogoče zares pred decembrom izdelati besedilo, ki naj predstavlja skupni imenovalec besedil, a naj — kot zahteva KPI — ohrani celovitost smisla zaščite, tako po teritorialni, kakor tudi po vsebinski plati. Pri tem velja poudariti, da mora pripadati dokončna ocena slovenski manjšini kot taki in torej njenemu enotnemu predstavnštvu. Komunisti bomo, v tem smislu, dali potrebne pobude. Zadovoljni smo tudi, ker so bile premoščene, kot vse kaže, pre nagljene težnje k sprejemanju omenjenih hipotez in postopnosti.

Prepričani pa smo tudi, da ne bo šlo brez borbene enotnosti in nujnih javnih nastopov naše manjšine. Da nas ne bodo spet presenetili nasprotniki!

ril, da je Amatov predlog v bistvu veliko odstopanje od osimske obveze, ki do- loča jasno spodnjo mejo v vsebini lon- donskega memoranduma. Ta pa je pred- videval veliko več kot finančne podpore kulturnim ustanovam. Italijansko vlado bo treba opozoriti tudi na to odgovor- nost, ki bi si jo nakopala, če bi vzstra- jala s tem predlogom. Z njim je sogla- šal sen **Battello**. Posegla sta še tržaški pokrajinski tajnik **Ugo Poli** in sen. Pec- chioli, za krajše pojasnilo.

Zaključil je tajnik **Natta**, ki je pono- vil, da se KPI bori za globalno zaščito manjšine in torej zavrača omejevalne re- šitve. Slednjih ne narekuje «realizem», pač pa poskus varanja slovenske in de- mokratične javnosti. Potrebno je tudi, da se v okviru dogovorjenih nastopov uresničujejo tudi vse pobude borbenega značaja, ki naj izpričajo mobilizacijsko enotnost in zavzetost Slovencev in vseh demokratov, ki jih podpirajo.

Po krajših posegih poslancev **Pochet-**

tija in Gasparotta so prisotni odobrili zaključno sporočilo, ki ga objavljamo na prvi strani.

V dopoldanskih urah pa se je na se- dežu vodstva KPI sestala tudi posebna delovna skupina pri CK KPI, ki je za- dolžena, da sledi vprašanju narodnih manjšin in jezikovnih skupnosti v Itali- ji. Vodi jo posl. **Gouthier**. Prisotni so bili komunisti iz Aoste, Južne Tirolske, Tri- dentinske, Furlanije Julijske krajine in Sardinije.

Aktiv sekcij vzhodnega Krasa - Srečanje pokrajinskega vodstva z vodstvi sekcij 4. novembra

Vloga in prisotnost sekcije v krajevni stvarnosti

Že dolgo, predvsem pa od predkon- gresne razprave, se v partiji mnogo raz- pravlja v vlogi in načinu dela sekcij. Vsi se strinjajo z ugotovitvijo, da dejavnost, kot se je izoblikovala v prejšnjih deset- letjih, ne ustreza več potrebam. Toda iskanje novih načinov delovanja ni lah- ka stvar.

To vprašanje si je postavil prejšnji pe- tek tudi aktiv sekcij vzhodnega Krasa. Tako iz poročila tovariša Dolfija Wilhel- ma kot iz razprave je prišla na dan vrsta problemov. Poudarjena je bila predvsem pomanjkljiva povezanost med izvoljeni- mi predstavniki oziroma vodstvom in ta- koimenovano «bazo», kar je bila in je kljub vsemu še značilnost, ki partijo odlikuje pred vsemi ostalimi strankami. V zadnjem času se pa vse bolj pritožu- jemo, da je odziv «baze» šibek, da ma- nifestacije, shodi, sestanki in podobne oblike neposrednega povezovanja ne zbujejo zanimanja. In vendar ravno da- nes beležimo nastajanje številnih orga- nizacij na najrazličnejših področjih, kar kaže na pripravljenost ljudi, da sodelu- jejo in se vključijo v družbeno dogaja- nje. Prisotni so tako izrazili svoje veli- ke časovne težave, vezane na aktivnost v drugih organizacijah, kot so kulturna in športna društva, sindikalne in druge družbene aktivnosti. Pri vseh teh pobu- dah smo komunisti vedno v prvi vrsti in tako mora tudi biti, saj to dokazuje na- šo občutljivost za družbena vprašanja. Toda naj to pomeni, da komunist nima pravice do prostega časa in da mora za to žrtvovati tudi svoje družinske dolž- nosti? Ni to pojav, ki mariskoga odvr- ča od želje, da bi se vključil v naše vrste?

To vprašanje postane toliko težje za naše izvoljene predstavnike, ki morajo biti vedno povsot prisotni in se obenem učinkovito pripravljati na delo v uprav- nih organih, o katerem spričo ogromnih vrzeli v informiranju volilci niso obve- ščeni: koliko govorov, podatkov, ki zah- tevajo dolgo zbiranje in analize, koliko

priprav se izgubi v zapisnikih neskon- čnih sej, o katerih pride v dnevno časo- pisje vrstica ali sploh nič? Po drugi stra- ni pa imajo naši nasprotniki na razpo- lago več strani «Piccola» in drugih dnevnikov, da nas obrekujejo ali se po- govarjajo o pokopališčih za mačke.

Na sestanku so prišli na dan tudi šte- vilni predlogi. Zakaj se na primer tudi mi ne poslužujemo rubrike «Segnalazio- ni»? Je že res, da so objavljena le izbra- na pisma, toda če bi pisem bilo dosti, bi kaj le prišlo skozi. Očitno imamo ko- munisti, kljub naši vsestranski angaži- ranosti, še vedno kompleks skromnosti. Po drugi strani je iz posegov izšla tudi kritika partiji sami v zapostavljanju la- stnega tiska, ki bi, sicer z dodatnim fi- nančnim bremenom, lahko bil bolj pri- soten v lokalnih vprašanjih. Vsedrjavni dnevnik namreč ne more zadostovati. Glede na važnost sredstev množičnega obveščanja pri ustvarjanju javnega mnenja in dejstva, da so danes vse bolj v rokah velikih koncernov, ki jih upo- rabljajo za zelo jasne protikomunistič- ne kampanje, si namreč partija ne sme dovoliti, da ne bi na vseh ravneh koli- kor mogoče širila svoja stališča. Naša prisotnost v drugih, nestrankarskih in pogosto «nepolitičnih» organizacijah, ostaja na primer pogosto neopažena. Če zainteresirani vemo, da «so vedno in povot isti obrazi», tega zunanji opazo- valec, to se pravi tisto javno mnenje, ki ga oblikujejo časopisi in RTV, ne more vedeti. In tako, ob pomanjkanju druge informacije, ostaja partija «odsotna» v vrsti važnih vprašanj, predvsem krajev- nega značaja. To je dejstvo, ki ga nobe- na volilna kampanja ne more popravi- ti, saj so v teh momentih volilci podvr- ženi tolikim pritiskom in informacijam, da se od vsega distancirajo. Mnogo važ- nejša je vsakodnevna prisotnost in to vlogo lahko ima še naprej samo sekci- ja, ki je v stalnem stiku z vsemi majh- nimi in velikimi realnimi vprašanji.

Problemi so torej veliki, sestanek v petek ni imel ambicije, da bi jih rešil. Kot je v zaključkih povedal tovariš Pes- sato, član pokrajinskega tajništva, je v teku dosedanje razprave v okviru celot- ne partije že prišlo na dan več predlo- gov, toda razmišljanje o tem vprašanju se je pravzaprav šele začelo. Tako je trža- ška federacija sklicala za 4. november srečanje pokrajinskega vodstva z vod- stvi vseh sekcij ravno na to vprašanje.

Važnost, ki jo partija polaga na reor- ganizacijo svoje strukture potrjuje tudi skupščina, ki bo prihodnji petek, vseh odgovornih za periferno organizacijo, kateri bo prisostvoval tudi vsedrjavni tajnik **Natta**.

Tatjana Čuk

Dr. Vladimir Turina

Te dni so tržaški Slovenci žalovali ob smrti dr. Vladimirja Turine. Z njim za- pušča zamejsko pozornico svobodolju- ben človek, klen po značaju, dosleden in hkrati strpen izobraževalec, ki je svoje življenje posvetil primorskim rojakom in mladini še posebej.

Bil je aktiven v mladinskih protifaši- stičnih društvih pred vojno, konfiniran in izgnan. Sodeloval je v osvobodilnem gibanju, po vojni pa vodil trgovsko aka- demijo v Trstu. Vzgojil je marsikatero- ga narodno zavednega in družbeno an- gažiranega gospodarskega kadra naše manjšine.

Politično bi ga lahko prištevali neod- visnim levičarjem, kakršnih je žal malo v naši sredi. Bil je reden bralec našega «Dela», ki ga je spodbujal in bodril tu- di s svojimi pismi in pripombami, za ka- tere smo mu bili vedno hvaležni.

Svojcem izrekamo zato občuteno sožalje.

Auschwitz po štiridesetih letih

Številne organizacije in ustanove prirejajo razne izlete. Vsi ti izleti so v glavnem uspešni, saj jih delajo društva z namenom, da se ljudje med seboj bolje spoznavajo, pa da spoznavajo tudi druge kraje in njihove znamenitosti.

Izlet, ki ga je organiziralo pokrajinsko vodstvo ANED iz Trsta in ga imenovalo spominski izlet, pa je bil vse drugačne narave. Bil je namenjen obisku Auschwitza, enega največjih, pa tudi najbolj ohranjenih nacističnih uničevalnih taborišč, kjer je izgubilo življenje v krematorijih — rijih in plinskih celicah kar okrog 4 milijone ljudi — otrok, žensk in moških, predvsem ogromno židov. To taborišče so januarja 1945 osvobodile sovjetske vojaške enote in tako ohranile številne predmete, ki pričajo o grozotah, ki so se dogajale v tem in drugih nacističnih taboriščih, v katerih so hoteli na-

cisti — če bi jim bili načrti uspeli — pokončati predvsem vse žide, vse slovanse narode, cigane in seveda vse napredne ljudi v svetu, ki bi se uprli njihove- mu blaznemu načrtu gledanja na svet in na njegovo bodočo usodo.

Spominski izlet v Auschwitz je bil pomemben še zato, ker je bil namenjen v glavnem mladim. Res se jih ni veliko udeležilo (izlet bi moral biti prvotno meseca junija, pa so ga morali zaradi nesreče v Černobilu organizatorji prenesti na september); toda tisti, ki so si ogledali ta grozen kraj smrti, tega ne bodo pozabili, kot ne bodo pozabili vseh tistih, ki so v nacističnih taboriščih izgubili življenje za to, da bi mi danes živeli v miru in svobodi.

Izlet, ki je trajal od 6. do 13. septembra je pripravil in organiziral poseben koordinacijski odbor, ki je, skupno s slo-

vensko potovalno agencijo, pripravil izlet, ki je resnično zadovoljil vse.

Potovanje se je začelo v soboto 6. septembra preko Slovenije in Avstrije. Prvi postanek je bil že v Brnu na Češkem, od koder pa so izletniki takoj nadaljevali pot proti Poljski, kjer so prebili kar tri dni: dva v Krakowu, z ogledom znamenitosti mesta in njegove okolice in z enim dnevom, posvečenim obisku Auschwitza, oziroma njegove podružnice Birkenau, kjer je bilo zaprtih večje število žensk in deklet s Tržaške in Goriške, od katerih se mnoge niso več vrnile.

Izlet je nato obsegal obisk Prage, čeških Budjevic, ob koncu pa še obisk avstrijske prestolnice glasbe Salzburga.

Ker je bil glavni namen izleta ogled Auschwitza (Oswiecim po poljsko) bi hoteli povedati nekaj več o vtisih, ki smo jih doživeli tisti, ki smo koga od svojih v taborišču izgubili, tisti, ki so sami doživljali gorje taborišč, v prvi vrsti pa mladi, ki poznajo zgodovino druge svetovne vojne, predvsem kar zadeva osvobodilno gibanje, le iz pripovedovanja svojih. Izletniki so si ogledali le del taborišča, ki je meril kar 176 hektarjev, kjer so s polno paro delali številni krematoriji in celice, da so lahko v enem samem dnevu pomorili na tisoče in tisoče žrtev. «Vse so nam vzeli» so nam povedale bivše interniranke «niti biljke trave ali zelenja nismo videle. Okrog nas je bila samo smrt, blato in trpljenje. Vendar smo nekatere vse te grozote preživele, v upanju da se mora vse to enkrat končati in da morajo nacifašistični zločinci plačati za svoje zločine».

Vsi mladi, ki so se izleta udeležili, so se vrnili, točno odločeni, da bodo prihodnje leto sami organizirali tak izlet, namenjen samo mladim. N.L.

Krožek za družbeno politične vede

«CHE GUEVARA»

vabi na srečanje s tovarišem

STOJANOM SPETIČEM

ki nam bo, ob vrnitvi iz Sovjetske zveze, spregovoril o

spremembah, ki jih uvaja Gorbačev v sovjetski družbi

kot jih doživljajo ljudje, ki jih je srečal na moskovskih cestah, univerzi, na delovnih mestih in zbirališčih.

Srečanje bo v petek, 31. oktobra, ob 18. uri v dvorani v ul. Madonnina 19.

Prejšnjo nedeljo je lepo število prebivalstva na pohodu od Bazovice do banovskega področja, kjer naj bi po prvotni zamisli stal sinhrotronski pospeševalec, zahtevalo od oblasti, da se do vprašanja teritorija pristopi na odgovoren način, brez nepotrebnega uničevanja pokrajine in predvsem ob upoštevanju mnenja prizadetega prebivalstva.

Tega pohoda «Il Piccolo» ni predhodno najavil, tako da je lahko potem zapisal, da se ga je udeležilo le tisoč oseb.

Enotna komisija za socialno-zdravstvena vprašanja borcev NOV, aktivistov OF in vojaških invalidov NOV v Trstu,

ki jo sestavljajo predstavniki VZPI-ANPI, Združenja aktivistov osvobodilnega gibanja na Tržaškem ozemlju in Zveze vojnih invalidov NOV, obvešča borce NOV in aktiviste OF, da je odprt rok za vlaganje prošnje za

**ZRAVLJENJE V NARAVNIH
ZDRAVILISČIH v SFRJ**
za leto 1987

do 20. decembra 1986.

*Prošnje sprejemajo: VZPI-ANPI, ul. Crispi 3, in vse njene sekcije, Združenje aktivistov osvobodilnega gibanja na Tržaškem ozemlju, ul. Petronio 4, in Zveza vojnih invalidov NOV, ul. Cicero-
ne 8/b.*

Moskovske beležke: julij-avgust 1986

Med voščili o ljubezni in zdravi pameti kljuje v ljudeh želja po novi pomladi

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

«Zmrznjena višnja»

Moskovsko staro mestno središče so pred dvajsetimi leti v modernizacijski vni porušili in na mesto dvonadstropnih zgradb se sedaj pnejo v nebo nebotačniki iz stekla, betona in svetlikajočega se aluminija. Kakor za kontrast stoji na prospektu Kalinina, tik pred visokim nebotačnikom, majhna, bela cerkva z zelenimi kupolami in trojico samotnih brez na majhnem travniku. Romantičen kotiček starine sredi spomenikov dvajsetega stoletja! Koliko starih hiš je bilo porušenih po nepotrebnem, koliko zgodovinske vrednote je padlo pod krampom in ritjem buldožerjev? Kdor bi se odpravil peš skozi Arbat in iskal hiše, kjer je živel Gogolj, ali kjer se je mudil Tolstoj, bi iskal zaman. Gogoljevo zatočišče čemerno stoji nedaleč od smolenske železniške postaje in se zanj vodi srdita bitka med zagovorniki krampa in uničevanja starine ter ljubitelji kul-

ture in zgodovine. Moskovski sovjet predvidno čaka na izid spora, saj se za sedaj noče opredeliti. Na tihem pa najbrž marsikdo upa, da bo kramp nadomestil zob časa ob neusmiljeni pomoči zmrzali, snega in zimskih vetrov.

Na prospektu Kalinina stoji, preden se začne vrsta nebotačnikov, romantičen baročni dvorec iz rozasto belega kamna, ki v svoji zasnovi spominja na miramarski grad. To je «dom prijateljstva», čeprav so ga svoj čas imenovali «dom ljubezni», saj ga je dal postaviti pred revolucijo znani podjetnik Morozov za svojo prečudovito in zahtevno ljubico. Ni ji mogel nuditi poroke, zato pa si je izposlovala dvorec, kakršnega so lahko vsi občudovali, komaj lučaj ali dva od kremeljskih rdečih sten.

Sedaj je v tem domu sedež društev prijateljstva in kulturnih stikov z drugimi narodi. V podzemskih prostorih so

uredili tudi kino klub, kjer si je mogoče ogledati najlepšo filmsko produkcijo zadnjih let, katere ne kažejo več v mestnih kinodvoranah.

Tako sem si ogledal nekaj zanimivih sovjetskih filmov, ki pričajo o visokih dosežkih in aktualnosti te kinematografije, čeprav je na Zahodu manj znana. Res ne razumem, čemu prihajajo sovjetski filmi s tolikšno zamudo do zahodnih kinodvoran in televizijskih ekranov, ko pa prihajajo, so v glavnem nezanimivi, dolgočasni ali posvečeni večni vojni tematiki.

Tudi «Vojni roman» je bil posvečen vojnim dogodkom, vendar je bilo srečanje sramežljivega slabiča, adjutanta, z drzno ljubico oficirja na fronti zgolj pretveza za nadaljevanje zgodbe, ki se odvija v Leningradu povojnih let. Sramežljivi slabič živi z ženo, pedagoško delavko, ki je sodobna in strpna, z njo je srečen v skromnosti polni fantazije in veselja, dokler ne sreča na ulici prodajalke «pirožkov» (faneljev z mesom ali zeljem), nekdanjo oficirjevo ljubico, ki jo je življenje strlo in prisililo k težkim kompromisom. Razvije se strasten odnos, v katerega poseže žena-pedagog, ki možu ljubico povabi na dom in se ga skupaj najprej nalezeta, nato pa ugotavljata, da je mož kakor otrok, ki mu je treba pomagati.

Zanimiva tema, čudovit film in slika, brez vsakršnega olepšavanja. Predvsem pa problemi vsakdanjega življenja, kjer je vojna, podobno kot v večjem delu sodobne ruske literature zgolj okvir, pretveza za izmerjanje moralnih vrednot in človeških odnosov ter izhodišče za primerjavo teh vrednot in odnosov s sedanostjo, do katere je mogoče imeti tudi kritičen in odklonilen odnos.

Drugi film, ki mi je ostal v spominu, je «Zmrznjena višnja», zgodba o mladi ženski, uradnici, ki se čuti osamljeno. Morda me je spomnila na ameriški film «Osamljena ženska» z Jill Claisburg, čeprav sta zaključka povsem različna. V tem primeru pa ne gre za ločenko. Mlada uradnica, ki je poleg vsega tudi čedna, se želi omožiti, kajti zanjo pomeni iskanje sreče predvsem uresničenje sanj o ljubezni v dvoje. Pri tem pa srečuje različne tipe. Od prijatelja, ki ji naravnost predlaga sožitje iz ekonomskih razlogov, pa si v resnici želi le dekle, ki bi mu stregla in prala nogavice, do mladega diplomata, ki jo očara s svoji-

Pogled na moskovski Rdeči trg in Kremelj.

mi manirami in razkošnostjo, da ji utrne komentar: «Kako lepo je vse to, kakor v filmu».

Tretja alternativa je delovni tovariš, srednjih let, ki je že dolgo oženjen in jo povabi za konec tedna v prijateljevo družbo nekje na severu, v finskem zalivu. Tu preživita čudovite dni in noči, se sprostita in sta srečna, vendar izven človeške družbe. Tudi tu pride do razgovora med dekletom in ljubimčevo soprogo, ki opozarja mlado tekmico na «moč navede», ki je najbrž globlja in trdnejša od strasti. Mlada uradnica ostane sama s svojimi problemi, a z njimi tudi dozoreva.

Opisal sem dva filma, v katerih so tudi čudovite erotične scene (kdo pa je rekel, da prevladuje v SZ hladen moralizem?), ker se v njih ponavljajo večne teme človeške sreče in načina, kako jo uresničiti predvsem v zasebni sferi. Za deželo, ki je dolga leta postavljala v ospredje predvsem kolektivno srečo z ideološkimi predznaki je to vsekakor pomembno, hkrati pa tudi dokaz o globokem vrenju in pričakovanjih, katerim daje umetnost, tudi filmska, svoj doprinos in spodbudo.

Na začetku jeseni so v moskovskih kinodvoranah prikazovali še dva zanimiva filma. Nad prvim se je ogrevala predvsem mladina, saj je bil posnetek znane «rock» skupine, kateri so še pred leti prepovedali javno nastopanje, a si je sedaj priborila pravico celo do turnej na tujem in polni stadione v Pribaltiki in Sibiriji. Film je zgodba o nastanku, pa tudi o težavah pri uveljavljanju moderne lahke glasbe. Drugi film pa je «Prvobitna Rusija», zgodba o Rusiji v času priseljevanja Slovanov, na koncu starega veka. Nov dokaz zanimanja Rusov za lastne zgodovinske korenine. Žal mi je, da si ga nisem mogel ogledati, toda listke so vnaprej razprodali. Bogve, če bi se kaj podobnega zgodilo pri nas, če bi posneli film po Finžgarjevem romanu «Pod svobodnim soncem»?

Ni še pljusnil knjižni val

Po filmu zavijem v bližnji bar, da bi popil čaj. Kramljamo s starimi prijatelji, Vladlenom Fjodorovičem, Levom Mihajlovičem, Tamaro, Sergejem in drugimi. Tamara nam predstavi pisatelja, čigar imena se sedaj ne spominjam. Pred kratkim so ga imenovali na mesto glavnega urednika revije «Ogonjek», ki je vsekakor najbolj znana družinska tedenska revija v ruskem jeziku. Dolgo časa je veljala za trdnjavo konzervativcev, a se je morala predati obnovitvenemu valu, kakor pred tem že literarna revija «Znamja» in druge. Sam priznava, da je napočil čas, ko naj zgine «lakirovka», olepšani način opisovanja dogodkov in stvarnosti. Odkrito je priznal, da bi lahko napolnil nekaj številčk revije s prispevki, članki, eseji in intervjuji, ki so pol-

nili predale uredništva, pa ne zato, ker bi bili slabo napisani, pač pa zaradi njihove kritične vsebine. Previdno, vendar nezadržno bo torej tudi revijalni tisk začel spreminjati svojo podobo, kot dnevniki.

Kaj pa leposlovje? Tu je bil odgovor, po mojem, najzanimivejši. «Počakajte nekaj let, saj veste, da sedaj objavljamo dela, napisana pred štirimi, petimi leti. To pomeni, da bodo literarne stvaritve novega vala prišle na dan šele čez nekaj let, po ustaljenem običaju. Ker pa jih ni nihče naročil, je najbrž najbolje, če se v pričakovanju velikih tekstov

odločimo za objavljanje besedil iz doslej zaprtih fondov, da se obrnemo k neobjavljenim delom predpretekle dobe in damo tako možnost ustvarjalcem, da stopijo v toku s časom».

Za sedaj se vodi bitka za objavo Pasternaka in Anne Ahmatove v celoti, kar pomeni predvsem objavo «Doktorja Živaga». Konec koncev ni Pasternak nikoli spadal med disidente. Bil je žrtev samovolje v oceni svojega dela, sedaj pa je postal, po smrti, simbol boja proti Glavlitu, se pravi «literarni upravi», ki se ji po domače pravi cenzura. V SZ si ustvarjalci postavljajo ostro vprašanje

Podležska «izba», še danes tradicionalni dom kmečkega prebivalstva in simbol stare Rusije. V Komsomolsku, na Daljnem vzhodu je Gorbačev vzkliknil zbranim kmetom: «Ohranimo vendar stari način gradnje kmečkih domov. Čemu stolpnice na vasi?».

odprave cenzure, ki bi bila v rokah birokratov in političnih funkcionarjev, medtem ko nihče ne osporava običajnega sistema izbiranja del za objavo, v okviru založniških svetov in samega združenja pisateljev. Zdi se, da je Mihajl Gorbačev že nekaj takega obljubil pisateljem na znanem tajnem srečanju, tik pred njihovim kongresom.

Tiste prve jesenske dni so se v Podmoskovju, nedaleč od Peredelkina, zbrali tisoči mladih in starih na svojevrsten pik-nik v prirodi. Kot vsako leto so namreč organizirali «dneve Aleksandra Bloka» v spomin na pesnika dvajsetih let (se spomnite prečudovite parabole Jezusa z Apostoli, ki gredo skozi metež revolucije? Radio Trst je o tem pripravil čudovito oddajo in če se ne motim je bil spet njen avtor Sergij Verč. Tedaj se nobena organizacija ni oglasila, da bi ga spravila na kulturno grmado zamejstva. Pa pravijo, da smo proti cenzuri... seveda, v Sovjetski zvezi, pri nas pa naj kar ostane in se razvija).

Na travniku in pred lesenimi izbami so se posedli, prisluhnilli koncertom harmonik in violin, nato pa so sodobni literati na glas brali svoja dela, predvsem poezije. Moskovski radio je ta «literarni koncert» oddajal v živo.

Rusi še vedno strastno ljubijo literarne stvaritve, dobre knjige, predvsem poezijo. Vprašal sem Ksenijo, kaj naj vzamen s seboj, ko se vrnem domov. «Pesnike, predvsem pesnike. Rodždestvenskega beri, videl boš, da se splača». Prav je imela, čeprav so mi bliže romantiki in liriki, kakor Tjutčev in Fet iz prejšnjega stoletja.

Sploh je zanimivo, v kolikšni meri lahko tržne zakonitosti vplivajo na literaturo, planskemu gospodarstvu navkljub. Pravijo, da mora literarna stvaritev obležati vsaj nekaj let, preden pride na svet. Običajno izide v reviji, kot so «Novi mir», «Znamja» ali pa krajevni reviji, kot «Sibirski ognji» in podobno. Tedaj izide v nadaljevanjih, tudi več mesecev, kot zadnji roman Čingiza Ajmatova «Morišče».

To je roman o mamilih, ki ga je Ajmatov objavljala do septembra v «Novem miru», medtem ko je njegov predzadnji roman izšel že v broširani revijalni obliki, v «roman-časopisu», kot pravijo tedenski reviji, ki objavlja leposlovna pripovedna dela v izredno virokih nakladah. Običajno dva milijona izvodov tedensko. To še ni knjiga, pača pa, recimo tako, monografska revija. Ravnokar objavlja roman o zgodovini ukrajinskega naroda z naslovom «Jaz, Bogdan», o Bogdanu Hmelnickemu.

Šele po uspehu teh revijalno natisnjenih romanov lahko pričakujemo, po nekaj letih, izid prave knjige v par stotisoč izvodih. To bodo namreč knjige za tiste, ki imajo doma knjižnico in jih hočejo spraviti za bodoče branje. Od tre-

nutka, ko je bilo delo napisano, je minilo vsaj deset let. Krajši rok pa pomeni, da je bilo povpraševanje tolikšno, da res ni bilo mogoče čakati planskih rokov.

Kako je mogoče vse to izvedeti? Najzgovornejši so tržni podatki, če ti knjiga poide v knjigarnah dobesedno v enem tednu. In tako ni mogoče najti v knjigarni, ne Ajmatova, ne Trifonova, ne Bikova, na Valentina Rasputina...

O njih, pozneje, po dveh «oklepajih».

Drugi jezikovni oklepaj

Najprej drugi jezikovni oklepaj, na katerega me je spomnila nedavna razprava o slovenščini v naši zamejski javnosti. Ko sem se vračal domov, sem iz ust mlade znanke, dijakinje slovenske nižje srednje šole v Trstu, slišal čudno definicijo. Opazoval sem jo, v družbi vrstnic in prijateljev in skoraj podzavestno začel na pol glasno popravljati njihove napake, še posebej uporabo italijanskih glagolov in besed, s slovensko spregatvijo in končnicami, kakor «kapirati, regalirati, divertirati». Kolikokrat slišimo ta mladinski do skrajnosti sproščeni anarhični žargon na avtobusih in tramvaju? Tokrat mi je znanka, očitno so jo moje nenehne opombe motile, povedala, da zna tudi lepo slovenščino, vendar v družbi vrstnikov raje govori... «našo spakedranščino». Prav to besedo je uporabila in mi je zares ugajala. Predvsem zato, ker je sama po sebi lepa, čisto slovenska in še točna povrh.

Naša mladina torej govori «spakedranščino», pa je ne moremo karati zaradi tega, saj ni v ničemer različna od podobne spakedranščine njihovih vrstnikov širom po svetu. Jezikoslovje se sploh ukvarja z različnimi govori, ki se nikakor ne izčrpajo v razliki med narečjem in zbornim jezikom. Celo časnikarski jezik predstavlja (mimo slovničnih napak, ki so samo dokaz neznanja ali površnosti) posebnost, kot birokratski jezik ali pogovorni jezik preprostega ljudstva, ko se ne izraža v knjižnem standardu.

Na spakedranščino mladih vplivajo tudi tuji jeziki, predvsem tisti, ki so zanje privlačni. Tako se nisem bogvekej čudil, ko sem «spakedranščino» zasledil med ruskimi dekleti in fanti, za katere je «lukat» gledati (to look, ang.), govoriti pa «spikati», kaditi «smokati» in podobno. Angleščina je, hočeš nočeš, svetovni sporazumevalni jezik prav zaradi svoje standardnosti in skrajne prilagodljivosti. Razumejo jo domala vsi, razen pristnih Angležev, ki očitno nočejo priznati svetovnemu standardnemu jeziku kakega sorodstva s pristnimi otoškimi naglasi, na katerih se je oglašal Shakespeare.

Konec koncev pa se mi zdi znatno manj kriva naša mladina, ki pravi «di-

vertirati» (osebno jih bom vedno popravljala in sitno prišepetal slovenski «zabavati se»), kot pa ljubljanski pametnjakovič, ki je svoj čas vrgel v slovensko srenjo glagol «preokupirati», ki pa ne pomeni «skrbeti», kot sem dolgo časa verjel, pač pa... «pretirano zavzemati se».

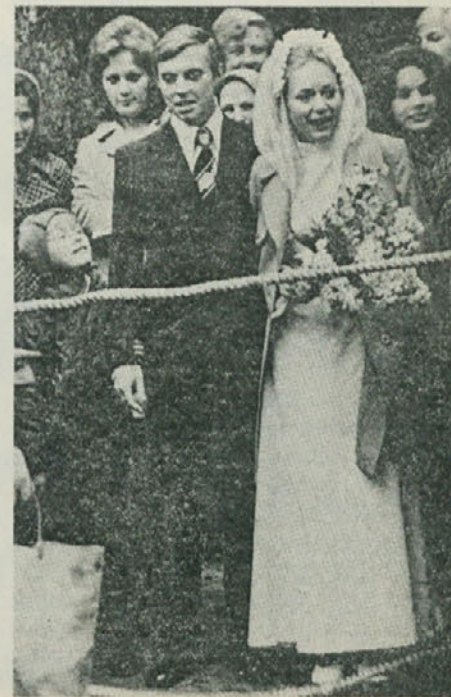
Spakedranščino je govorila tudi dijaška mladina, nad katero smo (?) obupavali, nato pa nas je presenetila na Travniku in manifestacijah visoke zrelosti. Tedaj pa je z njihovih ust zares izginila, saj so jo govorili samo zato, ker se pač «divertirajo». Res, veliko raje imam to našo dijaško razposajeno govorico, kot ono drugo, pravo spakedranščino, ki nam jo demokrščanske oblasti vsiljujejo s tezami o zaščiti narečij v Benečiji in zoperstavljanjem jezika narodni govornici.

Avgust: čas svatbe

Avgust je v Rusiji mesec porok. Rusi so pač po svoji naravi kmečki narod, ki se je šele pred kratkim začel seliti v mesta, zato se še drži vseh starih kmečkih

Avgustovska svatba. Gostje bodo vzklikali novoporočencema «gorko, gorko» (grenko) in zahtevali javen poljub, na koncu pa bo odmevalo staro voščilo: «Ljubezni in zdrave pameti, nič drugega ne potrebujete».

običajev. Avgusta so kmetje pobrali letino in vedeli, kako jim bo teklo življenje čez zimo do nove žetve. Tedaj so si lahko privoščili svatbo, novoporočenecem pa so s tradicionalnim voščilom «ljubezen in zdrava pamet» dajali tudi možnost, da so zaorali, sejali, začeli skratka novo življenje tudi na polju, iz katerega so črpali živež in srečo.

Na začetku stoletja je bilo 90% prebivalcev Rusije kmetov, komaj desetina jih je živela v mestih. Računajo, da bo konec stoletja v mestih 90% ljudi in na kmetih desetina. To, seveda, terja hitro modernizacijo kmetijstva, da bo na zemlji delalo manj ljudi in več strojev, ki naj nasitijo ostalih devet desetih prebivalstva. Te nagle spremembe so ruske družine doživele, v glavnem, v roku enega samega pokolenja. Zato imajo svoje globoke korenine na deželi, zato si gradijo dače, urejajo na robovih mest vrtove, ohranjajo vaške običaje tudi v velemestih.

Čeprav jo je alkohol razkrajal, ostaja skrb za družino v ospredju sovjetske družbe. Ženske delajo, toda «babuške», babice ohranjajo nenadomestljivo vlogo vzgojiteljic in varušek, hkrati pa zgovornih pričevalk sanjske preteklosti na kmetih, polne melanholije in spominov.

Ajtmatov po Orwellu

Tako je sibirski pisatelj Valentin Rasputin pred kratkim lahko napisal globoke misli o življenju in smrti.

«Čas je solidarnost človeških rodov, ki se vrstijo kot letni časi, smrt pa pomeni vcepiti se na deblo pokolenj, ki so živela pred teboj».

Ta svoj pogled na zemljo, preteklost posameznika in skupnosti, nemočne pred naglimi in usodno dokončnimi spremembami modernega časa, opisuje Rasputin v svojih delih, kot «Zbogom Matjora», «Požar» in druga, ko se loteva spleta odnosov med ljudmi, narodo in zgodovino. In posveča, podobno kot Bondarev, prednost zgodovinskemu spominu, koreninam sebe in naroda.

Seveda, tak obračun z lastno preteklostjo terja predvsem veliko resnicoljubnosti in iskrenosti, kritičnosti in poštenosti. Tako se tudi ruska literatura loteva «tabu» teme, od znanih čistk tridesetih let, kot kolektivizacije zemlje na začetku omenjenega desetletja. Tako Bikov piše v romanu «Znak bede» o koreninah kolaboracionizma med zadnjo vojno. Najde jih v maščevalnosti žrtev nasilne kolektivizacije deset let pred katarzo nemškega napada in vojne. Bikov nikakor ne opravičuje kolaboracionizma, kaj še, toda priznava, da ima tudi izdajstvo svoje korenine in ga ni mogoče razlagati zgolj z izprijenostjo človeške duše.

Moti se, torej, kdor misli, da je sovjetska sodobna literatura nezanimiva samo zato, ker knjig pri nas ne prevajajo, dokler ne postanejo «klasiki». Med njimi pa zahodna javnost pozna, sedaj, samo Trifonova in Čingiza Ajtmatova. Prav kirgiški pisatelj, ki objavlja svoja dela v ruščini, preseneča s svojo misleno svežino in drznostjo. Pravkar je končal objavljati v nadaljevanjih svoj najnovejši roman «Morišče», a se še ni poleglo zanimanje za «Postajo v burji», v kateri se loteva orwellovskega vprašanja človekove svobode, oziroma čustev človeka, ki je prepričan, da ga nekdo elektronsko upravlja in usmerja, pa ne ve kako, saj je nevarnost nevidna.

V kolikšni meri nas sodobno življenje pogojuje tudi v svobodnih izbirah? Morda je, posredno, to odgovor Ajtma-

tova na Orwellov izziv v namišljenem, celo sovjetskem 1984. letu.

Morda je spoznanje, da lahko prav sovjetska družba v svojem burnem, protislovnem, mestoma bolečem, in kljub temu živem, silnem, vznemirjajočem razvoju ponuja razmišljanje tudi o tako zapletenem problemu človekove svobode, najlepši poklon ljudem in deželi, ki so mi prirasli k srcu. Pesnik je napisal, da je ne moreš sprejemati ravnodušno niti s hladnim odmikom razuma: lahko jo sovražiš ali ljubiš, vendar moraš zaupati. Mojih čustev njenim ljudem ni težko doumeti.

Moskvo sem zapuščal, ko je preko prostrane ruske planjave in širokih gozdov završala jesen. V dušah ljudi pa je slutiti novo pomlad. Dotlej, nasvidenje.

Konec

Zimska idila v brezovem gozdu.

Komunist

Daleč so zvezde

Razočarani so samo tisti, ki so preveč pričakovali. Izkušnje, ki jih imamo z medsebojno konfrontacijo (in redkimi dogovori) velikih sil, so nam narekovale previdnost pri presojanju možnosti srečanja v Reykjavíku. Zato nas ne bi smelo preveč presenečati, da sta se Reagan in Gorbačov razšla, ne da bi bila kaj opravila. Druga stvar je, ali nam je zaradi tega kaj žal. Ne da bi povprašali za jugoslovansko javno mnenje, lahko mirno trdim, da nam je žal.

Vsenci možnih jedrskih gob ljudje ne morejo živeti samo od skepse. Potrebujejo tudi upanje, željo po drugačnem svetu. Iz te želje se rojeva tudi podmena, da bi se veliki sili oziroma njuna vodilna državnik utegnili ne glede na zvečine slabe dosedanje izkušnje slednjic vendarle dogovoriti o razumnem delovanju. In vsakokrat, ko ugotovimo, da se to ni zgodilo, nam je samo lahko žal in ugotoviti moramo, da za kaj takega okoliščine se niso dozorele.

Prejšnji teden sem se tukaj vprašal, ali sta veliki sili pripravljeni odstopiti od pojmovanja, da se mir ohranja in celo utrjuje edinole z večanjem lastne moči. Odgovor iz Reykjavíka je nikalen. Medsebojne obtožbe, ki so se razplamtele, kakor hitro sta pogajalca zapustila »hišo duhov«, pomenijo v bistvu samo tole: nasprotnik ima v nečem prednost ali pa si jo namerava pridobiti, zato ga moramo prehiteti in njegovo prednost izničiti. Pri tem ostaja neizgovorjena, vendar sama po sebi razumljiva želja prehiteti nasprotnika in si zagotoviti premoč. Ogromno zmanjšanje števila strateških ali »evropskih« raket in njihovih jedrskih bojnih glav, ki so ga omenjali kot možnost v Reykjavíku, najbolje priča o že zdavnaj doseženem ravnovesju, le da veliki sili tega ne priznavata.

Čeprav nista Reagan in Gorbačov dajala nobenih obvestil javnosti, dokler je trajal njun pogovor – to je lahko ustvarjalo vtis, da marsičesa ne vemo – so njune poznejše razlage ta vtis močno ublažile. Najsi se še tako ločita pri pojasnjevanju svojih in tekmečevih pogledov, se strinjata s tem, da je poskus pogodbe o zmanjšanju števila nekaterih vrst orožja propadel zaradi strateške obrambne pobude, imenovane »vojna zvezd«, ki je Reaganu tako pri srcu.

Predsednik ZDA je razložil, da je pote-

kalo vse bolj ali manj gladko, dokler ni poskušal generalni sekretar sovjetske partije revidirati sporazuma o antibalistični obrambi iz leta 1972, spodnesti programa »vojne zvezd« in zahtevati, da naj se ta program izvaja samo v laboratorijih, ne pa tudi v vesolju. Reagan je tako kot že dostikrat doslej ponovil, da »zvezdne vojne« ne pridejo v poštev za pogajanja, ker naj bi z njim ZDA ustvarile vesoljski ščit, ki bi jih skupaj z njihovimi zavezniki varoval pred vsakim napadom, tako da bi postalo vsako jedrsko orožje odveč. Če pa naj se to doseže, je treba računalniško lasersko obrambo preskušati tudi v vesolju in ne le v laboratoriju. Gorbačov se je trudil pojasniti javnosti, da je Sovjetska zveza danes pripravljena sprejeti Reaganovo »nulto opcijo«, se pravi obojestransko odstranitev raket s srednjim dosegom v Evropi, da se je pripravljena pogajati o korenitem zmanjšanju števila takih raket v Aziji, da se strinja z obojestranskim zmanjšanjem strateških posasti na polovico (s perspektivo njihove popolne prepovedi in uničenja), vendar morajo biti v tem svežnju tudi »zvezdne vojne«. Kot menijo na sovjetski strani to orožje ni mišljeno samo za obrambo, Američani, ki so prepričani, da imajo pri njegovem razvijanju nekaj prednosti, pa ga hočejo neovirano končati, zato da bi lahko iz vesolja nadzirali naš planet. V Moskvi pravijo, da je Reagan zaveznik ali suženj vojaško-industrijskega kompleksa, za katerega so »zvezdne vojne« dolgoročen posel z velikanskimi razsežnostmi. Ponavljajo tudi, da hoče gospodarsko močnejša Amerika z »zvezdnimi vojnami« izčrpavati Sovjetsko zvezo, kajti če ne opusti tega orožja, ga tudi druga stran ne more.

Vse te razlage izžarevajo globoko medsebojno nezaupanje, ki se je nakopičilo v desetletjih, vendar pa imajo za objektivnega opazovalca težko popolnoma enako vrednost. Očitno se je tokrat Gorbačov bolj potrudil, da bi ustregel prejšnjim ameriškim zamislim in predlogom. Napovedoval je, kot pravijo nekateri, tudi nekatere premike na področju človeških pravic. Težko je verjeti, da pri tem ni ničesar tvegalo, da v SZ ni in ne more

biti nasprotovanja »pretirani popustljivosti« in sploh vsakršni spremembi sedanjega stanja. Sovjetski vojaško-industrijski kompleks obstaja, pa čeprav je lahko drugačen, poseben. Vendar pa se po izjavah Gorbačova in po Reaganovih predsednik ZDA ni hotel pogajati o usodi orožja, ki ga operativno še ni in ki, kot sem tudi jaz prepričan, ne bi bilo nikomur potrebno, če bi prišlo do resnega napredka pri razoroževanju in s tem utrjevanju medsebojnega zaupanja. Reagan ima obveznosti do tistih, ki zahtevajo »trdnost« in ki jim je to trdnost obljubil, vendar pa ima ta neomajnost vplivne nasprotnike tako v ZDA kot med njihovimi zavezniki, to pa je tudi pomembno. Videli bomo, ali bo Reaganu ta demonstracija trdnosti v trenutku naraščajočih optimističnih pričakovanj, da se bo »nekaj zgodilo« prinesla več političnega dobička ali škode. »Zvezde« so ostale za zdaj v vsakem primeru neujemljive.

Neuspeh v Reykjavíku seveda se ni konec sveta. Obe strani sta skrbeli, da sta pustili vrata priprta. Iz dneva v dan se zlasti na ameriški strani množijo obljube, da se bodo pogajanja, ki so menda veliko obljubljala, nadaljevala drugje, z drugimi ali istima udeležencema. Materialno se ni nič zboljšalo, pa tudi poslabšalo se ni. Vseeno pa ostajajo neugodne psihološke posledice, tudi teh pa v politiki ne kaže zanemarjati. Reagan je izjavil, da se je z Gorbačovom zelo prijateljsko pogovarjal, čeprav se na koncu nista sporazumela. Možno in verjetno pa je, da bodo medsebojna obtoževanja za neuspeh v Reykjavíku ohladila »prijateljske« tone, ki so se komaj spet začeli vračati po dolgoletni ohladitvi.

Kljub vsem medsebojnim razločkom in sporom ravnata veliki sili s temi bombami resno in odgovorno. Tej pretenziji so se prej veliko oporekali in jo argumentirano ovračali. Naj bodo odgovornosti razdeljene tako ali drugače, predstave, kot smo ji bili priče v Reykjavíku, gotovo pospešeno zmanjšujejo njihovo verjetnost.

GAVRO ALTMAN

Neuvrščene in nevtralne evropske države

Spet skupaj

Skupina NN združuje države z različno mednarodno usmeritvijo, skupno jim je, da ne pripadajo blokovskim organizacijam. To jim omogoča, da se bolj nepristransko, objektivno lotevajo vprašanj miru, sodelovanja, izboljševanja varnosti, odpravljanja številnih nevarnosti, ki grozijo evropskim narodom. Zaradi tega so lahko te države že doslej imele vidno vlogo pri uresničevanju duha in črke helsinške listine.

Nešteto krat že se je skupina NN izkazala za premostitveno moč, ko je bilo treba spraviti in zblizati nasprotujoče si blokovske poglede. Tako je bilo na beograjskem in madridskem sestanku Kevsa, zadnjič pa se je njihova konstruktivnost izpricala na stockholmski konferenci, ki se je tudi po njihovi zaslugi uspešno končala.

Ta konferenca je pomembna predvsem, kar zadeva nadzor vojaških aktivnosti. ZDA in ZSSR sta tokrat sprejeli obveznost, ki so jih že desetletja dolgo zavračali. Omeniti je treba zlasti pristane na inspekcijo druge strani v lastni državi. Preobrat je tudi dolocilo, da morajo države, podpisnice stockholmske listine, obvestiti o nameranih manevrih z najmanj 13.000 vojaki vsako izmed 35 držav mesec dni in pol prej. Na obsežnejše manevre morajo povabiti tuje vojaške opazovalce, manevre z več kot 40.000 vojaki pa morajo napovedati že dve leti pred njihovim začetkom.

Stockholmski sklepi so pomembni,

ker lahko precej zmanjšajo tveganje morebitnih nesporazumov ali celo spopadov na celini. Tudi tokrat pa nekateri pomembni ukrepi niso bili sprejeti, ker se z njimi niso vsi strinjali. Gre predvsem za prijavljanje pomorskih manevrov in premikov oziroma t. i. zračnih aktivnosti. Vemo pa, da je veliko atomskih in jedrskih projektilov nameščenih ravno na podmornicah in letalih. Poleg tega ni bilo doseženo dokončno soglasje niti o ukrepih za omejevanje vojaških aktivnosti in demonstracijo sile.

Očitno se bo treba še močno potruditi za rešitev teh vprašanj, tako da bodo zadovoljne vse zainteresirane strani. Pogajanja v okviru Kevsa, o njih se bodo pogovarjali tudi na Brionih, bo doživelo zdaj, po neuspehu vrhunskega sestanka med Reaganom in Gorbačovom v Reykjaviku, še posebno preizkušnjo.

Nujna naloga mednarodne in še posebej evropske skupnosti je preprečiti obnovo hladne vojne in kar se da pospešiti popuščanje napetosti. To bo tudi glavna naloga dunajskega sestanka Kevsa, zato ji bodo ministri neuvrščenih in nevtralnih držav posvetili največ pozornosti.

Temeljno vprašanje na Dunaju bo, kako okrepiti strpnost in odnosih med državami, saj brez tega ni mogoče pričakovati napredka pri nobenem za varnost in sodelovanje pomembnem vprašanju. Potrebno je popolno spoštovanje vsakega subjekta v mednarodnih pogajanjih in vseh naceh helsinške listine, sicer ni

mogoče upati na ugoden izid. Pri tem se ne sme pozabiti na sporočila osmega vrhunskega sestanka neuvrščenih v Harareju, ki upravičeno opozarjajo, da je treba razbliniti nezaupanje v svetovnih odnosih in vsem državam in narodom zagotoviti večjo varnost.

Dosedanji potek izvajanja helsinške listine kaže, da njenih odločitev niso uresničile vse države enako in da ne izrabljajo vse možnosti, ki jih listina ponuja. To velja zlasti za gospodarsko sodelovanje, ki ga ovirajo različni politični spori med blokoma, še manj pa je bilo doseženo na humanitarnem področju, ki je najbolj pod vplivom velikih sil. Namesto da bi »tretja košarica« ljudi zblizevala, brisala meje in krepila popuščanje napetosti, je tukaj najmanj soglasja.

Ministri neuvrščenih in nevtralnih evropskih držav se bodo na Brionih ukvarjali predvsem z vprašanjem, kako pomagati, da bo sestanek na Dunaju ubral pravo smer, da se ne bo ukvarjal z obratnimi zadevami in da pri razpravah ne bodo povsem prevladali nasprotni interesi.

Namen brionskega ministrskega sestanka je izboljšati ozračje v Evropi in širše ter spodbuditi enakopravni in uspešnejši dialog v svetu. Tudi doslej se je pokazalo, da lahko neobremenjeni in nepristranski udeleženci tega procesa največ pomagajo k nadaljnjemu osmišljanju in uresničevanju pridobitev iz Helsinkov. To si postavlja za cilj skupina NN, v kateri je tudi Jugoslavija. Njeno dosedanje angaziranje in akcije, ki jih lahko še pričakujemo, najuspešneje pomagajo k nenehnemu razvijanju mednarodnega dialoga in postopnemu, vendar uspešnemu urejanju najpomembnejših vprašanj mednarodne skupnosti.

A. POPOVIC

»Mitteleuropa« – utopija ali možnost boljšega sožitja

Kako razmišljajo na Dunaju in v Budimpešti

Rudi Čačinovič

Pred dunajskim sestankom konference o evropski varnosti in sodelovanju je čas, da pregledamo pot, ki jo je Evropa prehodila od slovesnega podpisa sporazumov v Helsinkih (»helsinške listine«) do danes. Doslejšnji vmesni sestanki niso mogli zagotoviti uresničitve vsega, kar je bilo sprejeto v Helsinkih. Nedvomno: Jalta in Potsdam sta po treh desetletjih dobila v Helsinkih dokončno potrditev. Niso se premaknile evropske meje in ločilnica med interesnima sferama velesil ni izginila. Vse kaže, da se bosta kmalu ponovno srečala Gorbačov in Reagan. Optimisti pričakujejo od teh stikov potrditev mirnega sožitja v Evropi; drugi menijo, da bi morebitni sporazum med velikima utegnil potrditi njune interesne sfere na račun vseh drugih. Nekateri se bojijo politike »dunajskega kongresa« in opozarjajo, da »ameriški Meternich« Henry Kissinger še vedno deluje za kulisami.

Nad Evropo pa se v zadnjem obdobju zgrinjajo temni oblaki. Ne grozi le nadaljevanje oborožitvene tekme in ne le »vojna zvezda«. Gre za nevarnost, da bodo v evropskem prostoru ostale tehnološko in znanstveno zaostale tretjerazredne dežele. Ta nevarnost je za podonavke in vzhodnoevropske dežele vsekakor večja. Po nekaterih analizah zaostaja (razen v vojaški tehnologiji) tudi vzhodna velesila, ne le za ZDA. Japonsko in ZR Nemčijo, temveč tudi za nekaterimi drugimi industrijskimi deželami, predvsem v storilnosti. »Obdobje Gorbačova« je v znamenju gospodarskih in delno tudi družbenih reform, s katerimi hočejo v Sovjetski zvezi

odstraniti nekatere ovire za hitrejši napredek in večjo gospodarsko učinkovitost. Tisti, ki hočejo resničen sporazum med velesilama in miren razvoj, lahko računajo tudi s sovjetskimi reformnimi prizadevanji. Bilo pa bi zelo nevarno, če bi pri tem kalkularili z večjo možnostjo pritiskov zahodne supersile ali njenih zaveznikov. Evropejci se te nevarnosti vse bolj zavedajo. Nedvomno pa je pozitiven razvoj možen le ob trajnem procesu popuščenja in ob vse večji odprtosti meja tudi pri vzhodnoevropskih državah. Pravijo, da je Reagan proti Jalti. Ali naj to pomeni spremembo politike dosedanjega striktnega spoštovanja črte ločilnice, ki je noben tank ni prekoračil niti v časih najhujše hladne vojne? Celo disidenti na Vzhodu opozarjajo na nereálnost večjih sprememb ali razširitev zahodne interesne sfere. Znani madžarski (notranji) disident in književnik György Konrád je zapisal: »V sovjetskem bloku je ena sama metoda za odprtost: madžarska metoda. Vprašaje pa je: ali se bo ta metoda lahko oprla na celotno skupnost vzhodnoevropskih držav?«

Pri razmišljanju o usodi Evrope in o tem, kako doseči boljše sodelovanje med državama na obeh straneh blokove meje, se je pojavila tudi ideja o »srednji Evropi«. To ni nova ideja. Njene različice poznamo še iz časov pred Palackim in tudi po njem. Evropsko ločilnico interesnih sfer so najbolj občutili narodi v Podonavju. Tudi med zadnjo vojno so bile na delu sile, ki so hotele ustvariti novo državo, ki bi v bistvu obnovila nekdanjo monarhijo Habsburžanov. Tej zamisli je bil nekaj časa naklonjen celo ameriški predsednik Roosevelt. Šovinistična »srbska« politika medvojne veleposlanika londonske vlade Fotiča je v njem okrepila dvom, ali bo zaradi »srbsko-hrvaškega sovraštva« Jugoslavijo sploh mogoče obnoviti. O novi habsburški in katoliški monarhiji so sanjali tudi drugi: bila naj bi obramba pred Sovjetsko zvezo in imela naj bi vlogo nekdanje Male Antante, tvorbe zahodnih zaveznikov, ki so se hoteli ubraniti vplivom sovjetske revolucije in zgraditi mostiče za morebitno intervencijo. Svojo vlogo je imela pri zatrtju madžarske republike svetov in je (razen na Češkoslovaškem) do kraja manifestirala svoj antisovjetizem. Madžari so ves čas med vojnami poudarjali povezanost »karpatskega bazena« in zahtevali obnovitev »nedeljive tisočletne« Madžarske. Madžarska je bila v resnici najbolj centralizirana država v Evropi. Vse poti so držale čez Budimpešto. Madžarski revizionizem je izkoriščal tudi Mussolini, ki je gradil svojo »srednjo Evropo« z avstrijskimi klerofašisti, madžarskimi revizionisti in Poljaki z Beckovo zunanjo politiko. To je bil čas napadov na enotnost Jugoslavije (»Janka puzta«, atentat na kralja Aleksandra idr.). Mussolini je s tem hotel omejiti tudi Hitlerjevo prodiranje. Končna posledica je bila Hitlerjeva dominacija. Namesto »madžarsko-poljskih skupnih meja«, o čemer so toliko sanjali, je po razbitju ČSR prišlo do okupacije Poljske.

Tudi v mladih povojnih vzhodnoevropskih ljudskih republikah so se pojavljale ideje o tesnejšem sodelovanju, o izmenjavi izkušenj, o medsebojni pomoči v razvojnih težavah, o njihovem razvoju primerni poti v socializem. Znano je, da je Georgija Dimitrova, ko je »glasno razmišljal« o tem, grobo napadel sam Stalin. V tej povezavi so osumili tudi Titova potovanja po deželah ljudskih demokracij in jih hoteli kompromitirati v budimpeštanskem in drugih procesih. Prišlo je do likvidacije pravih in osumljenih nosilcev samostojnejšega razvoja in začel se je proces stalinskega »poenotenja«. Širili so celo teorije o enotnem sovjetskem narodu in o socialističnem (ruskem) jeziku. Sledili so odpori in druge težave. Milan Kundera govori o »tragediji srednje Evrope« in našteva vzhodnonemško junjsko vstajo leta 1953, madžarski upor leta 1956, dogodke na Poljskem 1956, 1968, 1970 in sedanje težave ter zasedbo ČSSR leta 1968.

V zadnjem obdobju se v »obeh Evropah« krepí prepričanje, da je izhod iz podrejenega in tudi nevarnega

položaja Evrope v osvoboditvi, v ošamosvojitvi od atomskih velesil. Osamosvojena Evropa naj bi imela enakopravne odnose z obema. Danes govorijo že celo v realističnih diplomatskih krogih o umiku atomskih raket iz evropskih dežel na obeh straneh blokove ločnice. Morebiti malce futuristično govorijo o »nevturalni« Evropi. Premišlujejo, ali naj ne bi ubrali poti in načinov, s kakršnimi si je Avstrija leta 1955 pridobila nevtralnost. Opozarjajo, da imajo nevtralne in neuvrščene dežele v Evropi že zdaj pomembno vlogo pri iskanju sporazumov (Beograd, Madrid Stockholm, tudi priprave na letošnji Dunaj). Pot k prihodnji nevtralnici ali samostojni Evropi brez »superskrbnikov« naj bi vodila prek »Mitteleurope«. Opozarjajo, da sta svetovni vojni nastali na srednjeevropskem prostoru. Zgodovinarji in politiki ugotavljajo, da je imela nekdanja Avstrija priložnost za organiziranje srednjeevropskega kulturno-intelektualnega sožitja narodov v Podonavju, pa se je rajši vključila v pangermanistično vojno in leta 1918 razpadla. Drugo priložnost je zapravila z »anšlusom« in z manifestativno vključitvijo v Hitlerjev »tretji reich« (po likvidaciji demokratičnega razvoja in delavskega gibanja ter po klerofašističnem sodelovanju z Mussolinijem).

Današnji zagovorniki »Mitteleurope« na Dunaju so večinoma ljudje, ki hočejo ohraniti avstrijsko samostojnost in okrepiti avstrijsko zavest pred velikonemškimi krogi. Zato želijo Avstrijo širše in tesneje povezati s sosedi v Podonavju. Poleg različnih revij, biltenov, inštitutov, javnih razprav na seminarjih in na televiziji delujeta v tej smeri tudi uradna politika in uradno pospeševanje gospodarskih zvez. To je najzgovorneje prišlo do izraza v odnosih med Dunajem in Budimpešto. Nedvomno je k temu pripomogla tudi sedanja »madžarska pot v socializem«, z večjo odprtostjo meja, predvsem pa z večjim gospodarskim sodelovanjem in krepitvijo kulturnih in turističnih stikov. Poleg že navedenega Konrádovega mnenja, da vzhodnoevropske socialistične dežele lahko vodijo bolj odprto evropsko politiko samo na »madžarski način«, naj omenimo tudi njegovo trditev, da bo Budimpešta za vzhodnoevropske socialistične dežele to, kar je bil na začetku tega stoletja za Podonavje Dunaj.

Hans Thalberg, direktor Avstrijskega inštituta za mednarodne odnose, zagovarja »umetnost možnega«. Pravi, da je Avstrija predvsem zainteresirana za odnose z Madžarsko in Jugoslavijo. Na Dunaju danes praktično pojmujejo Srednjo Evropo kot Podonavje in ne kot prostor med blokoma od severa do juga (za kar se je zavzemal v diskusiji na dunajski televiziji vzhodnonemški pisatelj Stefan Heyn – na Dunaju sodijo, da bi kakršno koli povezovanje srednjeevropske ideje z Nemčijo pomenilo vpletanje v nemško združitev, ki je širši evropski problem). Potrebni so skupni gospodarski interesi, skupaj je treba reševati ekološke probleme, obravnavati vprašanje atomskega orožja in tehnologije. V ČSSR zdaj ni pravih političnih možnosti, sicer je po svoji legi in preteklosti predestinirana za sodelovanje. Izločiti bi bilo treba vsakršno »misijonarstvo«, torej vmešavanje ideoloških momentov. Thalberg omenja, da ima Jugoslavija neposreden pristop k EFTA in da bi tak status morala dobiti tudi Madžarska. Vse tri – Avstrija, Madžarska in Jugoslavija – naj bi pomagale pri krepitvi popuščanju napetosti v Evropi in med blokoma ter tako prispevale k ohranitvi miru.

Med inštituti naj omenimo zlasti dunajski Inštitut za jugovzhod (»Südosteuropa Institut«) in univerzo v Innsbrucku. György Sebestyén, pisatelj in glavni urednik revije »Pannonia«, posveča svoje glasilo problemu srednje Evrope. Opozarja na skupno zgodovino in skupen kulturni in materialni razvoj. Naštevata ekološke in komunikacijske probleme, ki jih ni mogoče reševati v ozkih državnih in nacionalnih okvirih. Obstajajo tudi nostalgiki, ki obnavljajo spomine na za vso srednjo Evropo veljavni tip dunajskih kavarn

(danes jih je vse manj), na tip vojašnic in javnih poslopij, na urbanizem preteklih skupnih časov, na poseben tip čevljev pri natakaričah itd. Spominjajo na navdušene pripadnike furlansko-beneškega »movimento Mitteleuropeo«. Za nas je posebno pomembno, da na Dunaju poudarjajo odprtost do drugih, povečano sodelovanje znanstvenikov ter da vedno znova opozarjajo na nerešena manjšinska vprašanja Slovencev prav v tej Avstriji, ki naj bi bila aktivna zagovornica »Mitteleurope«. Odnos do Slovencev na Koroškem mora biti za nas in za Korošce nenehno navzoči predmet obravnave, kadar govorimo o smislu in perspektivah srednjeevropskega zблиževanja.

Z avstrijskimi inštituti in revijami, tudi na seminarjih, simpozijih in televizijskih razpravah, sodelujejo številni znanstveniki iz Madžarske (znanstveni inštituti, Akademija znanosti), formalno predvsem kot predstavniki osebnih raziskav in mnenj. Ne gre za teorije o »Mitteleuropi«, ni pa mogoče zanikati, da so vsebinsko vključeni v temo. Ze omenjeni KoOnrad je definicijo

»Mitteleurope« najboljši poenostavil: »Mitteleuropejec je vsakdo, kdor ne misli, da je razdeljena Evropa nekaj naravnega in dokončnega.«

Zanimiva je bila reakcija na neko moje dunajsko predavanje v lanski jeseni, ko sem poudarjal naša gledanja na odprtost meja, na narodnostna vprašanja in s tem v zvezi na avstrijsko-jugoslovanske odnose. Znani publicist in novinar Wolf In der Maur je nato napisal daljši podlistek v »Wiener Zeitung« in zelo pozitivno ocenil sodelovanje v skupnosti Alpe-Jadran, kjer živijo slovanski, romanski in germanski narodi. Med drugim je omeni Slovence, ki živijo v Italiji, Avstriji in na Madžarskem. Tak pluralizem nacionalnosti bi se »ob politični in duhovni toleranci spremenil v blagoslov, saj že sam po sebi ustvarja vezi, ki jih ni potrebno šele mukoma navezovati«, je zapisal. »Enotna Evropa« je z »Mitteleuropo« vred zmeraj propadla zaradi hegemonizmov. Gre za sodelovanje zgodovinsko sorodnih subjektov z lastno in spoštovano identiteto, vendar v prid vsemu. »Tu ne morejo eni imeti vseh prednosti, drugi pa škodo.«

(Naši razgledi)

ZDRUŽENJE ITALIJA-ZSSR

Ul. Torrefianca, 13 - Tel. (040) 60158

Združenje, kot je že tradicija, organizira tudi letos tečaje ruskega jezika raznih stopenj. Navadni tečaji — I., II., III., IV. — trajajo sedem mesecev, t.j. skupno 75 ur in sicer 2 lekciji tedensko po 1 uro in 20 minut vsaka. Poleg teh organizira Združenje tudi intenzivni tečaj, ki v enem letniku zruzuje program dveh let, ta predvideva tri lekcije na teden, tudi te po 1 uro in 20 minut. Učno osebje — med katerim so tudi učitelji, za katere je ruščina materin jezik — je kvalificirano za poučevanje ruskega jezika. Nadalje organizira Združenje tudi krajše tečaje fonetike (november 86), tečaj ruske literature s posebnim poudarkom na Puškinu in njegovi dobi in sicer z zgodovinskega, kritičnega in lingvističnega vidika (november 86 - marec 87). Januarja se začne tudi poseben tečaj o glagolu v ruskem jeziku.

Združenje razpolaga nadalje s fonolaboratorijem in tudi s televizijo, ki neposredno prenaša sovjetske programe, kar je za dobro znanje jezika in globlje spoznavanje sovjetske družbe neobhodno potrebno.

Urniki: ob delavnikih: 16. - 20. — ob sobotah: 10. - 12.

V nedeljo je na Proseku amaterski oder »Jaka Štoka« predstavil Pregarčevo veseloigro »Šagra«, v kateri nastopa 26 mladih igralcev, ki so z uspeho priredbo originalnega besedila v proseško narečje in posrečeno interpretacijo navdušili domače občinstvo.

DAROVI IN PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši: iz Trsta Giovannini Mila L. 4.000 in Giovannini Miro L. 4.000, Hrovatin Albin od Briščkov L. 4.000.

V počastitev spomina Angele Maslo por. Piščanc darujejo v sklad Dela tovariši iz Barkovelj: Mito in Rita Pertot L. 10.000, Boris Pertot L. 10.000, Jano Ščuka L. 10.000 in Majda ter Danilo Gerdol L. 10.000.

V spomin na Marija Vidaua od Banov darujejo svojci L. 100.000 za zadruško Ban, L. 100.000 za pevski zbor Tabor, L. 100.000 za knjižnico P. Tomažič, L. 100.000 za mladinski pevski zbor Tabor-Primorec, L. 100.000 za sklad M. Čuk in L. 100.000 za sklad Dela.

Grgič Rudi iz Šempolaja prispeva L. 10.000 za sklad Dela.

Tragična usoda je v koroških gorah utrnila življenje profesorju Zlatku Jelinčiču. Smrt mladega planinca je bridko odjeknila med Slovenci v Italiji. Svojcem, še posebej pa bratu, tovarišu Dušanu Jelinčiču izražata iskreno sožalje slovenska komisija KPI in uredništvo »Dela«.